

LA MOBILITAT HABITUAL DE LA POBLACIÓ A CATALUNYA

Enric Mendizàbal i Riera i Esther Sánchez Sánchez

Centre d'Estudis Demogràfics i Departament de Geografia de la UAB

1. INTRODUCCIÓ

La mobilitat és una característica fonamental dels éssers humans, ja que és el fenomen que permet la interrelació entre les persones i la d'aquestes amb el territori. Els éssers humans tenen una mobilitat molt important: qualsevol persona de qualsevol societat s'ha de desplaçar contínuament per poder satisfer qualsevol de les seves necessitats. Les activitats dels individus en la societat actual exigeixen un elevat nombre de trasllats entre els diversos indrets que formen l'espai de vida quotidiana, i generen una demanda molt elevada de desplaçament de persones, mercaderies i informació.

Dins del concepte de mobilitat que s'utilitza en aquest capítol s'entén la possibilitat dels individus de desplaçar-se pel territori i no s'inclouen altres possibles accepcions del concepte mobilitat en les ciències socials, com ara la mobilitat social (entesa com un moviment ascendent o descendent en la jerarquia social) o la mobilitat residencial (entesa com una migració).

En aquest capítol s'analitzarà la mobilitat habitual dels individus que formen la societat catalana.

2. LES DIFERENTS MENES DE MOBILITAT HABITUAL

Seguidament es descriuran els principals tipus de mobilitat habitual a Catalunya en relació amb les activitats que acostumen a fer els habitants de la societat catalana. S'ha de tenir present que la mobilitat de persones, mercade-

ries i informacions és un fet necessari i una condició prèvia per al desenvolupament de qualsevol altra activitat, i que sense la mobilitat d'aquestes persones, mercaderies i informacions la mobilitat quotidiana de qualsevol individu és gairebé impossible.

El viatge entre el lloc de residència i el de treball és un dels tipus de mobilitat habitual més estudiat, ja que es disposa d'informació estadística sobre el tema¹. Malgrat que existeix aquesta informació sobre la mobilitat per raons de treball, ja que hi ha una pregunta al respecte en els censos i padrons espanyols, els resultats només han estat explotats parcialment. La pregunta sobre mobilitat obligada es va incloure en el cens espanyol de 1981 i una petita explotació de la informació obtinguda es va publicar en el tom III de resultats provincials. Per al cens de 1991, aquesta pregunta només es va efectuar en algunes comunitats autònomes com Andalusia, País Basc i Catalunya, i se'n van publicar els resultats d'una manera prou sistemàtica². Per al conjunt de Catalunya, i en especial a la regió metropolitana de Barcelona, hi ha una llarga tradició d'estudis des de l'any 1975 que mostren com els mercats de treball³ conformen unes ciutats quotidianes que acostumen a superar l'estricta àmbit municipal. Així mateix, aquesta informació permet veure quins són els centres de les xarxes urbanes, ja que l'atracció de persones que van a treballar a determinats punts fa que en aquests punts es desenvolupin tota una sèrie de serveis, equipaments i infraestructures.

La magnitud de les xifres de la mobilitat per treball és força gran: el 1986 hi havia a Catalunya 1.818.849 persones ocupades i 535.506 d'aquestes canviaven de

municipi per anar a treballar, una mica més del 29%; el 1991 hi ha 2.255.430 persones ocupades i 808.362 d'aquestes canvien de municipi (prop del 36%)⁴.

La importància del desplaçament entre el lloc de residència i el de treball pel que fa a la distribució territorial de la població és molt gran: cal pensar que els polígons industrials són àrees que estan plenes de persones determinats períodes temporals entre dilluns i divendres, mentre que els caps de setmana solen estar bastant deshabitats. Per contra, les persones que treballen en els centres comercials dels nuclis urbans o en les grans superfícies suburbanes també treballen els dissabtes. Finalment en les zones turístiques, les feines relacionades amb el lleure suposen una activitat productiva durant gran part de tots els dies de la temporada.

La mobilitat per raó d'estudi ocupa una part numèricament important de la població de Catalunya: dels aproximadament sis milions d'habitants que hi havia censats l'any 1991, 1.344.154 es desplaçaven entre el lloc de residència i el d'estudi (és a dir, prop del 22% de la població catalana). Això vol dir, ni més ni menys, que com a mínim cada dia del període escolar hi ha aquesta xifra de persones que es desplacen entre el seu lloc de residència i el d'estudi; a més, s'hi haurien d'afegir les persones que acompanyen els infants que per raons d'edat no poden desplaçar-se sense l'ajuda d'algun adult.

La mobilitat per raó d'estudi té uns quants efectes territorials molt definits. Un d'ells és la concentració en determinats moments del dia (sobretot entre les 8h 30m i les 9h, i entre les 16h i 17h) dels trajectes d'aquests 1,3 milions de persones, amb el consegüent col·lapse de determinades vies de circulació i de determinats transports públics. Un altre és el de l'ús temporal de determinats espais com són els diversos campus universitaris; n'és un exemple la Universitat Autònoma de Barcelona, una "ciutat" de 35.000 habitants durant els períodes lectius i gairebé deshabitada les nits i els períodes de vacances.

Una activitat quotidiana i habitual és haver d'anar a comprar, i comprar qualsevol mena de béns. Segons l'enquesta realitzada per a l'edició de l'*Atlas comercial de Catalunya 1990*⁵, el 20% de les famílies compra productes d'alimentació quatre o cinc dies a la setmana, el 40% dos o tres dies a la setmana, i el 33% un dia a la setmana; només el 7% ho fa menys de dos dies al mes. Com és obvi, el fet que el 99,9% de les llars catalanes tinguin frigorífic o *combi* permet una menor periodicitat en la compra d'aliments, ja que es poden conservar més temps.

La localització territorial del lloc de la compra d'aliments permet veure la mobilitat associada, ja que hi ha una clara relació amb la grandària poblacional del municipi. Mentre que en els municipis amb molta població, els aliments s'acostumen a comprar en el propi barri de residència (el 90% a Barcelona, el 70% del conjunt de municipis de més de 50.000 habitants), en els municipis amb pocs habitants hi ha una part important de les llars que compren fora del municipi (gairebé el 20%). Com és lògic, això s'explica per la menor diversitat en l'oferta de les botigues (que en els municipis petits sovint és inexistent) respecte als carrers comercials dels nuclis de població grans.

Aquesta diversitat en l'oferta és la que canalitza la mobilitat de la població a l'hora de comprar la majoria de béns de consum: els establiments comercials no estan localitzats en el territori aleatòriament. El fet que hi hagi una jerarquització d'aquests establiments en un ordre similar a la jerarquització de les ciutats, fa que hi hagi una mobilitat molt important dels nuclis de població que no tenen aquest tipus de botigues vers els llocs on sí que n'hi ha: els centres de les principals ciutats del sistema urbà de Catalunya són els grans aparadors oberts els dissabtes, fet que permet passejar i mirar a una part molt considerable de la població de les àrees del voltant.

Cal tenir present que, en els darrers anys, s'han obert un nombre important de grans superfícies comercials al voltant de les grans i mitjanes ciutats, les quals han començat a convertir-se en uns llocs on una part considerable de la població passa gran part dels dissabtes; per tant, la mobilitat associada és molt important i la localització d'aquests centres a prop de les principals vies de comunicació ha suposat la construcció de noves entrades i sortides de les autopistes, autovies i carreteres per millorar l'accessibilitat a aquests centres comercials suburbans.

La mena de societat en la qual vivim permet a una gran majoria de la població disposar del cap de setmana com un temps que no està dedicat al treball. Per tant, es disposa de dos dies de lleure que comporten una mobilitat molt important. Primer, però, cal tenir present que hi ha una minoria de la població que no disposa dels caps de setmana com temps de lleure: són les persones que treballen en determinats serveis públics (hospitals, bombers, qualsevol mena de les múltiples policies) o serveis privats (cinemes, restaurants, bars, llocs de ball, benzineres) o al comerç, ja que cal tenir present que el dissabte és el dia que es disposa de més temps per anar a comprar per gran part de la població. Aquestes persones que

treballen durant el cap de setmana són les que permeten a aquesta gran majoria de la població de fruit del cap de setmana.

Una de les activitats que suposa més mobilitat el cap de setmana és anar a les residències secundàries: dels 2.721.383 habitatges familiars que hi ha a Catalunya, 1.931.172 són principals, el que vol dir que el 30% de tots els habitatges estan ocupats temporalment. Hi ha 467.922 residències secundàries, 314.903 habitatges desocupats en la data censal i 7.386 habitatges en altres situacions⁴. Si només agafem les residències secundàries, i pressuposem que cadascuna l'ocupen quatre persones (una parella amb dos fills), podem suposar que hi pot haver més d'1,6 milions de persones movent-se els caps de setmana entre el lloc de residència principal i el lloc on tenen la segona residència. O el que és el mateix: 400.000 vehicles particulars d'anada i tornada.

A més de les residències secundàries, s'han de tenir presents les zones de bars i discoteques com a centres d'atracció. Un cas emblemàtic d'aquest fet seria la macrodiscoteca propera a Mollerussa, que atrau cada cap de setmana a la població –més o menys– jove d'una àrea que arriba al Pallars Jussà, l'Anoia o gran part de la Franja.

Possiblement, la temporada d'estiu implica una de les mobilitats de la població més conegudes i tractades. L'èxode estiuenc de la població urbana vers el litoral (on hi ha la platja) i, cada cop més, vers la muntanya mou molta gent. Segons les dades de què es disposa per a Catalunya, prop del 63% dels residents al municipi de Barcelona surten de vacances i aquest és el percentatge més alt de tot Catalunya; el més baix és del 20% dels residents en els municipis de menys de 2.000 habitants del conjunt de les comarques del Baix Ebre, el Montsià, el Priorat, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Si utilitzem aquest percentatge més baix per al conjunt de Catalunya, podem pressuposar que hi ha 1,2 milions de persones residents a Catalunya, com a mínim, que es desplacen fora de la seva llar habitual per fer les vacances.

A més, s'ha de tenir present que Catalunya és un lloc d'atracció turística mundial de primer ordre: es calcula que en els darrers anys hi ha al voltant de 15 milions de turistes forans que estan, de mitjana, una setmana cadascun a les àrees turístiques, principalment del litoral. L'arribada d'aquesta població té una temporalitat molt marcada, ja que més del 60% entren en els mesos de juny, juliol, agost i setembre⁵. Tot això suposa que els sistemes de

transport tinguin una punta d'activitat molt marcada en aquest període de l'any: els aeroports de Girona i Reus-Tarragona, més que no pas el de Barcelona, les autopistes i les carreteres (tant per l'important nombre de vehicles particulars com dels autocars).

Cal tenir present, però, que els períodes de vacances no només se circumscriuen a l'estiu: les vacances de Nadal i de Setmana Santa també són importants pel que fa a la mobilitat de la població. Com és obvi, en aquests dos períodes, l'arribada de població estrangera no és ni de bon tros tan massiva com en l'època d'estiu, i les persones que es mouen durant aquest temps a Catalunya són residents o de la resta d'Espanya.

Per acabar amb aquest breu repàs de les principals menes de mobilitat habitual, cal fer esment d'uns desplaçaments que es podrien anomenar ocasionals, mentre que poden consistir a anar alguna vegada a uns llocs que són permanents (com poden ser determinats equipaments) com anar a llocs que per alguna raó atrauen molta gent durant un període de temps limitat.

Dins dels primers cal citar equipaments sanitaris (com ara els aproximadament 250 hospitals amb els 45.000 llits ocupats tot l'any), els equipaments esportius (poliesportius, piscines, pistes d'atletisme, etc.) i equipaments culturals (museus, sales d'exposicions, auditori, etc.). Aquest tipus d'equipaments estan utilitzats contínuament per una població canviant que s'ha de desplaçar per accedir-hi.

Dins dels segons, els exemples són molt coneguts. Pel que fa a esdeveniments esportius, els camps de futbol durant la temporada de lliga sovint atreu molta gent: cal no oblidar que el Nou Camp, on juga el Barça, té una capacitat de més de 100.000 persones, és a dir, més habitants que la majoria de les comarques de Catalunya, i cal recordar que només hi ha nou municipis que superin aquesta xifra de població. Durant els caps de setmana corresponents a les proves del campionat del món i d'Europa de motociclisme i de fórmula 1, en el circuit de Montmeló hi ha ben bé 40.000 persones. Un altre tipus de fenòmens que atrauen molta gent són actes festius i culturals: les festes majors de la majoria dels pobles de Catalunya, la *patum* de Berga, la *feria de abril* organitzada per les entitats andaluses a Santa Coloma de Gramenet, la *Fira de Teatre* de Tàrraga, la *Setmana del Cinema Fantàstic* de Sitges, entre moltes d'altres, poden ser exemples de la quantitat de persones que es mouen per aquestes raons.

3. L'ESPAI DE VIDA

Per espai de vida s'entén la porció del territori on l'individu efectua les seves activitats. Aquesta noció engloba els llocs d'estada principals (com poden ser, entre d'altres, el lloc de residència o el de treball) i de pas (l'espai que es travessa quan es viatja entre els diferents llocs), així com també tots aquells altres llocs amb els quals l'individu està en relació (els llocs de compra habituals i no habituals, els llocs on es va a passejar, els llocs on ens relacionem amb altres individus).

Els desplaçaments dels individus al llarg del seu espai de vida no es fan pas ni amb desordre ni caòticament. Estan organitzats a l'entorn de les relacions socials del treball, de la freqüentació dels llocs on es concentren els béns de consum i de totes les ocasions informals de trobada amb d'altres individus. Es pot veure dins de cada comunitat social els principals fluxos, valorar les distàncies i reconèixer els llocs de trobada. Tots aquests trajectes mostren la mobilitat dels individus en relació amb l'organització social i l'organització espacial. En altres termes, els moviments pendulars de treball i els desplaçaments dels llocs on es consumeixen béns i serveis condicionen la creació dels espais socials. Aquesta mobilitat quotidiana es realitza dins d'un espai en què els seus límits s'expliquen per la combinació dels fets culturals, de classe i de la localització territorial dels llocs de treball, de residència i de lleure: en resum, l'espai de vida.

El treball que possiblement recull més bé quins són els espais de vida de la població de Catalunya és el de Lluís Casassas i Joaquim Clusa, *L'organització territorial de Catalunya*, el qual proposa organitzar Catalunya en unitats territorials definides com un conjunt de nuclis de població dins dels quals es produeixen relacions humanes quotidianes i que, segons el parer d'aquests autors, hauria de ser l'únic esglaó de govern local autònom a Catalunya, amb totes les competències d'administració local, que anomenen *municipalies*⁹.

Els criteris de delimitació de les municipalies eren l'existència d'un àmbit territorial significatiu de relacions quotidianes, distàncies que no superessin el sis quilòmetres entre els nuclis de població compactes, uns mínims poblacionals de 10.000 habitants sempre que fos possible. La metodologia utilitzada per elaborar aquest treball es basava en la mobilitat obligada per treball i estudi, en la mobilitat no obligada i en les trucades telefòniques. La mobilitat actual de la població fa veure, segons Casassas i Clusa, que les unitats territorials que sortien en les seves anàlisis no eren les comarques tradicionals sinó unes uni-

tats formades per petits conjunts de municipis, que tenen prou població i potència econòmica per gestionar conjuntament els serveis, sense acaparar, però, les competències polítiques de cadascun dels municipis que en formen part¹⁰.

L'espai de vida dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona ha estat possible de delimitar-lo gràcies a l'enquesta metropolitana de Barcelona¹¹, instrument que recull informació sobre les condicions de vida, els hàbits, les actituds i els valors dels seus habitants. L'enquesta metropolitana de Barcelona pretén ser un document periòdic, i ara per ara ja se n'han fet dues edicions i en l'actualitat se n'està fent la tercera cosa que permetrà l'estudi dels processos en el temps, l'anàlisi de les tendències, la comparació de les situacions i els canvis en l'espai. La primera enquesta metropolitana de Barcelona es va dissenyar el 1984, i es va finalitzar l'hivern de 1986, per encàrrec de l'extinta Corporació Metropolitana de Barcelona; l'àrea territorial analitzada la componen els 27 municipis d'aquesta antiga entitat administrativa. La segona, realitzada per encàrrec de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, es va començar a mitjan de 1989, i analitza els 129 municipis de les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental.

Ara es tracta de veure i analitzar la mobilitat dels individus en el territori, i comprovar com aquesta mobilitat construeix l'espai de vida dels individus: es tracta de conèixer en quins àmbits territorials concrets els individus realitzen les seves activitats quotidianes segons les característiques demogràfiques, socials i econòmiques, prenent com a exemple la Regió Metropolitana de Barcelona.

L'espai de vida tipus de conjunt dels habitants majors de 18 anys de la Regió Metropolitana de Barcelona mostra que la principal localització de les activitats és el barri de residència de la persona entrevistada, ja que s'hi efectuen una de cada tres possibles localitzacions d'activitats; l'altra localització principal són els restants barris del municipi. Sumant totes les localitzacions del mateix municipi de residència (escala, barri, altres barris i centre de la població) dóna el 60,4%. Això vol dir que l'espai de vida té una part primordial de territori conegut, proper, quotidià.

Però si es miren les xifres assenyalades en el paràgraf anterior des de l'altre costat, vol dir que dues de cada tres activitats es fan fora del barri de residència i que el 40% de les activitats o bé no es realitzen en el municipi

o bé no tenen una localització excessivament fixa en l'espai metropolità¹².

Per tant, es pot considerar l'espai de vida tipus de l'habitant de la Regió Metropolitana de Barcelona sota aquesta visió de terços. Una tercera part de les activitats es fa en el barri i acostumen a ser les activitats més quotidianes i que efectuen més del 90% de les persones entrevistades: les activitats d'aprovisionament, les activitats de lleure més habituals (passejar), les relacions socials amb amics i parents. Un altre terç de les activitats es fa en la resta de la població (del municipi): en el centre les més lúdiques i la participació en associacions i entitats; i en la perifèria del nucli de població, el treball, que és on s'acostumen a trobar els polígons industrials. El terç restant d'activitats o bé no tenen una localització fixa (és l'"indistintament") o bé tenen uns punts centrals en la Regió Metropolitana de Barcelona: Barcelona, que és un veritable centre d'atracció de moltes activitats (treball, compra de roba i sabates, lloc que s'ensenya a parents i amics, lloc on es fan diverses activitats de lleure, etc.), o Granollers, Mataró, Sabadell i Terrassa que ofereixen el mateix que Barcelona però a una escala territorial més reduïda. Finalment, val a dir que les activitats de les vacances es duen a terme majoritàriament fora de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Les diferències de l'espai de vida tipus dels individus segons les seves característiques socials i econòmiques bàsiques¹³ són importants. Les variables d'identitat categoria socioeconòmica i nivell d'estudis assolit mostren una relació directa entre el fet de disposar d'un espai de vida tipus més ampli (és a dir, realitzar un major nombre d'activitats fora del barri de residència) i estar en la situació millor dins de la categoria: són les persones que han fet estudis universitaris i pertanyen a les categories socioeconòmiques altes les que tenen una localització territorial de les seves activitats molt més àmplia i dispersa per la Regió Metropolitana de Barcelona i fora d'aquesta, que no pas les que no tenen estudis o les categories socioeconòmiques baixes, que desenvolupen les seves activitats en el barri de residència de manera majoritària i gairebé exclusiva.

L'edat i la situació de la persona entrevistada dins la llar (que òbviament va lligada amb l'edat) mostren una situació seqüencial pel que fa a l'amplitud i dispersió territorial de realització de les activitats: com més jove és l'individu, més activitats fa lluny del domicili i del barri; així mateix, les persones joves són les que estan en l'inici del cicle de vida. La constitució de les diferents etapes del cicle de vida porten al fet que les persones velles, que es

troben al final del cicle, siguin les que més activitats facin en el barri de residència. Així doncs, es pot anar veient com a mesura que es va formant l'entramat familiar (parella, fills, etc.), i això va passant a mesura que augmenta l'edat, el fet d'allunyar-se de la llar per efectuar les distintes activitats va disminuint.

Les tres variables que queden per comentar mostren aspectes interessants. Per exemple, les diferències de l'espai de vida per sexes no són excessives, ja que no és el cas que els homes i les dones facin les activitats a llocs gaire diferents; el que sí que es dona és que l'espai de vida tipus de les dones és més reduït que el dels homes, ja que les dones fan moltes més activitats en el barri que no pas els homes. Aquestes diferències es deuen al fet que les dones han de desenvolupar totes les tasques de reproducció social (anar a comprar menjar, rentar i planxar la roba, la neteja del pis) que els homes no fan tant com les dones.

Les diferències en els espais de vida segons la relació dels individus amb l'activitat mesclen qüestions d'edat (les persones jubilades solen ser velles i les persones que estudien joves), qüestions de gènere (les "mestresses de casa" són majoritàriament dones) i qüestions de salut (pel que fa al tema de les persones discapacitades). Les categories que tenen l'espai de vida més ampli són estudiants (que són joves) i les que tenen l'espai de vida més reduït són les mestresses de casa, les persones jubilades (perquè són velles) i les discapacitades (perquè estan malaltes). Les persones en atur i les que treballen (que són més homes que dones) mostren un espai de vida de característiques intermèdies entre les dues situacions extremes citades anteriorment.

Hi ha importants diferències entre els espais de vida tipus segons la grandària de població que tenen els diferents municipis. Els habitants de Barcelona només mostren tres localitzacions de referència territorial amb uns percentatges significatius en el seu espai de vida: la mateixa Barcelona; el concepte "altres", que inclou la resta de Catalunya, d'Espanya o de l'estranger; l'indistintament. És interessant adonar-se que aquestes localitzacions o bé no són part de la Regió Metropolitana de Barcelona o bé no tenen un "topònim" clar i unívoc, a excepció de la pròpia Barcelona. En canvi, les altres categories, segons la grandària de la població afegeixen a les tres localitzacions d'activitats citades anteriorment el lloc de Barcelona, així com el d'altres localitzacions dins de la Regió Metropolitana de Barcelona. Són els habitants dels municipis més petits els qui tenen l'espai de vida tipus més ampli, en contrast amb els de Barcelona o dels municipis

de més de 100.000 habitants, els quals fan la majoria de les seves activitats en el municipi, possiblement perquè no tenen cap necessitat de desplaçar-se lluny per aconseguir allò que ja tenen a prop.

Desafortunadament, no hi ha estudis similars que permetin comparar l'espai de vida dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona i la mobilitat associada amb altres àrees metropolitanes. Alguns d'aquests exemples tracten sobre el consum del temps en les diferents activitats possibles que pot realitzar un individu al llarg d'un període de temps, com ara el de Rotenberg sobre Viena¹⁴, i un de més antic és el d'Izquierdo sobre l'àrea de la Corporació Metropolitana de Barcelona amb les dades de l'enquesta metropolitana de Barcelona de 1986¹⁵. Possiblement, el treball que s'aproxima més a la temàtica aquí explicada és el realitzat sobre Lió¹⁶. Aquest treball recull la informació d'una enquesta, i s'interessa pels canvis de l'ús de l'espai produïts per la construcció del metro, tot relacionant la mobilitat i la localització espacial de la realització de diverses activitats. Cal tenir present que tant l'àrea com la població estudiada en el cas francès és molt reduïda (cinc barris amb una mostra final de 171 individus entrevistats), i que la comparació dels resultats obtinguts amb els de l'enquesta metropolitana de Barcelona és difícil d'efectuar mentre que les dades que apareixen mostren que els autors del treball tenien uns interessos força diferents dels que s'han buscat per a la Regió Metropolitana de Barcelona.

Un cop conegudes les xifres dels diferents fluxos de mobilitat i les causes d'aquests fluxos que es desprenen dels resultats obtinguts a partir de l'enquesta metropolitana de Barcelona de 1990, el que toca fer ara és aplicar aquest coneixement als més de quatre milions d'habitants que viuen a la Regió Metropolitana de Barcelona.

4. ELS EFECTES DE LA MOBILITAT HABITUAL EN LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DE LA POBLACIÓ

Segons s'ha pogut veure anteriorment, la mobilitat obligada entre el lloc de residència i el de treball o estudi, juntament amb altres activitats quotidianes, es fan a prop de la residència habitual; en les àrees metropolitanes, el lleure de cap de setmana ve marcat per la major o menor importància del percentatge de població que disposa de segona residència, i del desplaçament vers aquesta; per les vacances, s'ha de tenir present l'ocupació de càmpings, hotels i qualsevol altre possibilitat de residència. Mapificar la localització territorial de cada individu en

cada moment d'un any en relació amb les activitats descrites és impossible i segurament poc útil. Es tracta de "sumar" què fan tots els individus per saber on localitzar-los en el mapa segons el moment temporal escollit.

Així doncs, es tracta d'establir l'estacionalitat de la població per a tots els municipis de Catalunya. Això vol dir saber com va canviant el nombre de la població al llarg de l'any, i també establir amb quines de les activitats més fonamentals (treball, vacances, aprovisionament de béns, estudi, lleure) que realitzen els individus està relacionat aquest canvi. Aquest apartat es basa en el concepte de persona/dia, entenent per això la mitjana de persones que hi ha en un municipi durant un dia.

Per poder realitzar aquesta estimació de la població, és indispensable conèixer quin és l'espai de vida de la població i, per tant, les activitats que desenvolupen i la mobilitat que hi està associada. Com és obvi, l'apartat anterior forma el canemàs empíric del que es vol desenvolupar seguidament.

L'origen d'aquesta estimació de l'estacionalitat de la població és un encàrrec del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya al Centre d'Estudis Demogràfics¹⁷. Aquest encàrrec volia valorar la incidència de l'estacionalitat de la població a Catalunya als efectes de tenir-la en consideració en la planificació i en la gestió ambiental. En el treball es calculava l'estacionalitat de la població per a tots els municipis de Catalunya, i en feia una primera descripció. Des de la data de lliurament d'aquella feina (desembre de 1993) fins a l'actualitat, s'ha continuat treballant-hi: noves dades i noves consultes, noves reflexions i nous interessos, han fet que determinades variables, tant en la base de dades com en els paràmetres del model aplicat, hagin anat canviant i, per tant, també hagin canviat els resultats¹⁸.

S'ha de tenir present que hi ha dos treballs similars, però que fan referència a àrees més petites que el conjunt de Catalunya. En el treball coordinat per Pere Alsina sobre l'equipament de les infraestructures municipals de la província de Barcelona¹⁹ hi ha un mapa que porta per títol la *Relació entre la població estacional màxima i la població resident*, on es pot veure com aquesta relació varia entre menys d'1,10 punts i més de 10, cosa que vol dir que hi ha municipis que multipliquen la seva població per 10 en determinats moments de l'any. En aquest treball de la Diputació de Barcelona s'entén per població estacional màxima una xifra de població "estimada ponderadament a partir de les evolucions demogràfiques periòdiques (estiu i caps de setmana) observades en els últims anys,

tenint en compte la capacitat d'habitatges i allotjaments que hi ha²⁰. Com a explicació de la forma que s'han obtingut els resultats i s'han mapificat aquests, es pot dir que és poc explícita. L'estudi dut a terme per l'Escola Universitària Politècnica de Girona sobre els índexs d'ocupació dels municipis de la Costa Brava²¹ té els mateixos objectius que el que es presenta en aquest apartat per a Catalunya: saber la població present al llarg de l'any en la zona estudiada. Les diferències de mètode, però, són molt importants: per a Catalunya s'utilitzen les dades demogràfiques i de capacitat d'allotjament de cada municipi; en el treball sobre la Costa Brava, per calcular la població estacional de cada mes, s'utilitza un algoritme en què es relacionen les mitjanes per persona i mes de l'any de trucades telefòniques, de producció d'escombraries, de consum d'aigua potable i de producció d'aigües residuals.

En cap cas no es pot dir que aquests dos treballs no siguin útils o que no estiguin ben fets; el que s'ha de tenir present, però, és que no hi ha cap proposta, ni cap estudi que mostri com canvia el nombre de població de tots els municipis de Catalunya al llarg d'un any, o bé en qualsevol altra àrea comparable amb superfície i població, tot i que tothom reconeix la necessitat de saber aquest tipus d'informació. I això és un avantatge i un inconvenient, ja que no hi ha un model que serveixi de guia.

Per a l'anàlisi de l'estacionalitat de la població de cada municipi de Catalunya s'han obtingut 24 xifres de població corresponents al conjunt de dies laborables i al conjunt de dies no laborables de cada mes. S'han obtingut també quatre indicadors: la població mitjana anual dels dies laborables, dels dies no laborables, que són una mitjana ponderada de les 12 xifres mensuals de cada categoria, i la mitjana anual, que és una mitjana ponderada de les 24 xifres mensuals; el quart és la capacitat màxima que s'obté afegint a la població censada de cada municipi tota aquella que pot pernoctar en qualsevol dels diferents tipus d'allotjament considerats²² (vegeu taules 1 i 2).

Els resultats d'aquest treball són els següents: si la població censada l'any 1991 a Catalunya era de 6.059.494 habitants, la capacitat màxima superava lleugerament els 9.800.000 habitants. Així mateix, cal tenir present que la capacitat màxima calculada subvalora aquesta xifra, ja que es pressuposa que en els habitatges ocupats per la població censada no hi cap ningú més. També cal considerar que les places de càmping (amb tendes de campanya) no s'acostumen a utilitzar durant l'hivern; si restéssim les prop de 250.000 persones que caben en els càmpings, la població que podria estar dormint en l'ac-

tualitat a Catalunya en un lloc cobert superaria els 9,5 milions d'habitants. Així mateix, la comparació de la població censada amb la població mitjana anual mostra com aquesta és superior en més de 340.000 persones: la població de la majoria de les comarques de Catalunya no supera aquesta xifra.

La població de Catalunya al llarg d'un any varia molt a causa de la mobilitat de la població. Així del conegut eslògan *som sis milions* se'n pot fer una important matisació: a Catalunya, en qualsevol moment de l'any hi ha més de sis milions d'habitants. Però a més, cal tenir present que la variació de la distribució de la població dins de Catalunya també varia molt. En els mesos d'estiu, les àrees litorals i les del Pirineu són llocs on la població augmenta molt a causa de les persones que ocupen les residències secundàries, els hotels i els càmpings. Durant la temporada dels esports d'hivern, en gran part dels Pirineus hi ha un important augment de la població present els dies no laborables. I durant aquests períodes de vacances, les àrees industrials i urbanes, com ara la Regió Metropolitana de Barcelona, o les ciutats de Lleida, Manresa, Girona, etc. i els municipis que les envolten tenen una important pèrdua de població, ja que en gran part són els individus que van a les àrees que en guanyen.

L'anàlisi dels resultats de tots els municipis de Catalunya (existents a 1 de març de 1991) seria molt prolixa. Però cal remarcar dos fets: el primer és que només hi ha 54 municipis que tenen menys població mitjana anual que de censada; aquests municipis només són el 5,7% de tots els municipis però representen el 65,5% de la població censada a Catalunya. D'aquests municipis, dotze són de l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona, tretze són de la Regió I (entre els quals hi ha Granollers, Mataró, Sabadell i Terrassa), hi ha quatre grans ciutats (Girona, Lleida, Manresa i Reus) i els municipis restants o bé són municipis molt urbanitzats que formen part de ciutats importants (Salt per Girona; Canovelles per Granollers; Santa Margarida de Montbui i Vilanova del Camí per Igualada; Sant Joan de Vilatorrada per Manresa) o bé són municipis rurals petits.

Hi ha 51 municipis en què la població mitjana anual triplica, com a mínim, la censada: la del cens és de 72.793 habitants, la mitjana anual és de 298.097 habitants i la capacitat màxima és de 809.615 habitants, més d'onze vegades la població censada. Segons els resultats obtinguts, la població dels mesos de juliol i agost per aquests municipis és de 755.248 persones, el que vol dir 10 vegades més que la població censada i prop del 93% de la seva capacitat màxima. Exemples clars d'aquest tipus de

MIGRACIONS

La mobilitat habitual de la població a Catalunya

TAULA 1. POBLACIÓ CENSADA I POBLACIÓ MITJANA ANUAL. COMARQUES I CATALUNYA, 1991

	Població cens 1991	Població mitjana anual	Població mitjana anual laborables	Població mitjana anual no laborables
Alt Camp	34.016	38.338	38.096	38.938
Alt Empordà	90.755	163.587	148.960	205.742
Al Penedès	69.863	78.419	75.525	85.584
Alt Urgell	19.010	23.028	21.825	26.005
Alta Ribagorça	3.514	5.140	4.705	6.216
Anoia	82.450	94.869	89.667	107.750
Bages	152.177	157.916	154.481	166.421
Baix Camp	131.599	155.349	150.187	168.131
Baix Ebre	64.645	74.068	72.467	78.035
Baix Empordà	89.930	166.671	150.421	206.910
Baix Llobregat	610.192	596.696	594.323	602.572
Baix Penedès	38.080	87.325	74.861	118.187
Barcelonès	2.302.137	2.034.108	2.125.086	1.750.495
Berguedà	38.965	47.557	45.041	53.788
Cerdanya	12.396	24.772	21.317	33.329
Conca de Barberà	18.001	22.745	21.786	25.121
Garraf	76.915	104.007	98.162	118.480
Garrigues	19.429	22.160	21.655	23.412
Garrotxa	46.060	49.092	48.233	51.220
Gironès	125.875	123.118	125.126	118.146
Maresme	293.103	343.623	332.676	370.729
Montsià	54.307	60.961	59.521	64.527
Noguera	34.782	36.873	35.946	39.168
Osona	118.567	131.679	126.448	144.631
Pallars Jussà	12.860	16.872	15.760	19.626
Pallars Sobirà	5.418	10.679	9.459	13.701
Pla d'Urgell	28.802	32.165	30.218	31.037
Pla de l'Estany	21.072	22.701	22.251	23.816
Priorat	9.475	12.768	12.189	14.203
Ribera d'Ebre	23.055	26.408	25.861	27.761
Ripollès	27.167	34.599	32.480	39.846
Segarra	17.040	19.736	19.392	20.590
Segrià	162.904	159.324	163.531	148.908
Selva	98.255	157.149	145.687	185.529
Solsonès	10.792	13.197	12.557	14.782
Tarragonès	155.881	222.051	210.037	251.800
Terra Alta	12.945	14.866	14.480	15.821
Urgell	29.789	32.995	32.540	34.123
Val d'Aran	6.184	20.689	17.858	27.700
Vallès Occidental	649.699	626.826	632.828	611.965
Vallès Oriental	261.388	275.128	269.584	288.855
Catalunya	6.059.494	6.340.255	6.303.227	6.373.599

Font: Mendizábal, E., Ajenjo, M., Blanes, A. i Sánchez, E. (1993).

municipis són Castelló d'Empúries (3.637 habitants censats i 55.000 habitants durant l'estiu), Castell-Platja d'Aro (4.923 i 69.000), Salou (7.264 i 110.000), Cunit (2.425 i 38.000), tots ells situats a la costa, però també Vielha e Mijaran (3.109 i 22.000) i Puigcerdà (6.329 i 17.000) al Pirineu.

La gran majoria de municipis de Catalunya té més població els caps de setmana que no pas els dies laborables: aquells municipis que tenen poca població censada però que disposen de moltes segones residències atreuen la població dels grans municipis que els utilitzen com a lloc d'esbarjo els caps de setmana, tal com es pot veure si es comparen els mapes dels habitatges secundaris (mapes 1a i 1b) amb els mapes que relacionen la població mitjana anual dels dies no laborables amb la censada (mapes 2a i 2b). Així mateix, els municipis amb molta població tenen una pèrdua important de població els caps de setmana, que són els qui marxen als anteriors. De la mateixa manera, són les grans ciutats les que, a causa que són importants centres de treball i d'estudi, atrauen la població ocupada i l'escolar (mobilitat obligada per raons de treball i d'estudi). El mapa 2b ensenya aquesta dualitat del territori català, on les àrees que representen un paper important dins el lleure dels caps de setmana i dels períodes de vacances són les que tenen trames més fosques, i aquells que o bé representen un paper important en els dies laborables per qüestions de feina o bé perquè no disposen de segones residències per estar inclosos en l'altre grup, són els que tenen les trames més clares.

El darrer mapa que es presenta (mapa 3) mostra la relació entre la capacitat màxima i la població censada, i els resultats són força clars. Els municipis on aquesta relació és baixa són de dos tipus: els metropolitans de l'àrea barcelonina, l'interior de la província de Tarragona, gran part del Segrià, el Pla d'Urgell i les Garrigues, així com diversos municipis del Bages, el Solsonès, la Segarra, i el Berguedà. Allà on la capacitat màxima és molt superior a la població censada és fàcil d'identificar: el litoral turístic, els municipis de la muntanya pirinenca, les zones de segones residències de Lleida a la Noguera, de Barcelona

en un ampli arc des del Montseny fins al Baix Penedès, de Tarragona en el Priorat.

5. CONCLUSIÓ

En aquest treball s'ha descrit un dels trets bàsics de la societat actual, que és la de l'extrema mobilitat de la població en relació amb el fet que, molt sovint, els llocs exactes i concrets de residència, de treball, d'estudi, de relació amb altres persones, de lleure, etc. no coincideixen en l'espai. Això és de gran importància en el moment de planificar i d'ordenar el territori, ja que quan es fa un treball per ser utilitzat en planificació habitualment s'inclouen unes reflexions sobre la població de l'àrea, i gairebé sempre, tots els aspectes que tracten sobre la població s'estudien a partir de les dades del cens o del padró més recent. No s'ha d'oblidar que la població a què fa referència el cens o el padró és aquella que estava una nit laborable en el seu lloc de residència, però que les publicacions del cens o padró no fan referència explícita en cap cas a tota la població que treballa en un lloc concret²³, o la que hi estudia, o la que passa els caps de setmana, o la que passa l'estiu.

La mobilitat dels individus crea un espai d'ús quotidià, l'espai de vida. Aquesta mobilitat, si d'alguna cosa no se la pot qualificar, és de ser caòtica i desordenada: les característiques socials, econòmiques i demogràfiques dels individus, i les activitats que efectuen segons aquestes característiques, fan que la seva mobilitat sigui diferent, i que, per tant, la seva distribució en l'espai variï al llarg del dia, de la setmana, de l'any. En la ubicació d'equipaments de tota mena s'ha de tenir present la mobilitat de la població: la població que està només uns dies també compra queviures, pot posar-se malalta i haver d'anar al metge, consumeix aigua potable i produeix escombraries i deixalles, exactament igual que la població censada. S'ha de tenir present la mobilitat de la població perquè els ciutadans puguin gaudir millor de les oportunitats que ofereix el territori.

MIGRACIONS

La mobilitat habitual de la població a Catalunya

TAULA 2.A ESTACIONALITAT DE LA POBLACIÓ. COMARQUES I CATALUNYA, 1991 (GENER-JUNY)

	Gener		Febrer		Març		Abril		Maig		Juny	
	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables
Alt Camp	33.952	33.433	34.072	32.200	34.130	33.622	34.263	34.328	34.249	34.328	35.805	37.215
Alt Empordà	116.886	189.171	94.228	170.400	111.006	184.076	104.496	181.671	100.155	179.244	149.249	200.489
Alt Penedès	72.794	82.175	69.762	82.030	72.576	84.974	71.455	86.193	70.639	86.193	78.561	87.120
Alt Urgell	20.977	27.298	19.134	27.298	20.645	27.463	19.393	23.668	19.188	23.847	21.958	25.101
Alta Ribagorça	4.406	6.685	3.704	6.685	4.217	6.685	3.782	5.415	3.697	5.487	4.750	5.886
Anoia	87.999	107.526	81.946	107.420	86.780	108.961	84.732	109.525	83.386	109.537	95.004	108.225
Bages	154.988	167.561	151.222	169.347	154.851	169.034	153.696	170.175	152.836	170.175	157.996	164.758
Baix Camp	136.595	158.379	130.272	151.985	135.277	157.265	133.836	159.261	132.506	158.615	148.020	165.752
Baix Ebre	67.220	75.419	64.695	71.344	66.580	74.959	65.705	73.325	65.236	72.088	70.292	75.648
Baix Empordà	113.655	184.162	91.741	163.947	107.823	178.238	102.270	180.311	97.977	179.762	150.585	205.191
Baix Llobregat	591.741	593.328	594.341	603.693	593.222	596.569	594.946	608.777	594.864	609.071	589.051	594.776
Baix Penedès	57.279	119.057	38.050	104.478	51.069	113.207	43.993	99.533	40.655	93.004	70.331	102.383
Barcelonès	2.156.840	1.670.871	2.330.933	1.726.611	2.204.308	1.675.805	2.267.520	1.793.628	2.300.851	1.726.961	1.972.210	1.676.178
Berguedà	42.089	52.195	38.870	51.945	41.971	52.911	40.780	51.071	40.248	51.597	46.436	57.059
Cerdanya	19.646	38.764	13.699	38.764	18.055	38.776	14.229	27.240	13.532	27.537	21.701	30.047
Conca de Barberà	18.912	22.452	17.897	21.735	18.870	22.555	18.463	21.822	18.290	21.822	20.767	23.609
Garraf	84.952	111.581	76.877	109.777	82.734	110.358	80.110	106.767	78.559	103.880	95.121	112.914
Garrigues	19.362	20.591	19.068	20.012	19.673	21.030	19.667	21.422	19.586	21.422	20.983	22.781
Garrotxa	46.614	48.822	45.924	48.721	47.479	51.058	47.306	51.903	47.066	51.994	49.667	52.701
Gironès	125.788	115.584	128.604	117.361	127.655	118.769	128.639	120.890	129.005	120.980	124.893	119.310
Maresme	306.267	360.368	290.914	348.889	301.627	353.427	298.441	348.239	295.685	340.838	324.728	355.733
Montsià	55.562	62.132	53.691	59.368	55.068	62.005	54.466	61.289	54.090	60.551	58.380	63.387
Noguera	34.850	37.416	34.173	37.416	34.963	38.720	34.721	39.443	34.489	39.548	36.965	40.176
Osona	125.243	145.899	118.780	145.737	124.946	147.856	122.764	147.271	121.434	147.284	132.143	144.268
Pallars Jussà	15.050	20.802	13.263	20.802	14.568	20.802	13.616	17.910	13.389	18.075	15.923	18.665
Pallars Sobirà	8.187	14.457	6.241	14.457	7.711	14.505	6.359	10.891	6.128	11.251	9.802	13.481
Pla d'Urgell	28.561	28.593	28.581	28.204	28.719	29.207	28.747	29.724	28.697	29.724	29.682	30.815
Pla de l'Estany	21.234	22.338	20.905	22.287	21.597	23.333	21.519	23.848	21.406	24.028	22.942	24.765
Priorat	9.896	11.747	9.366	11.111	9.973	11.600	9.898	11.767	9.803	11.767	11.340	13.116
Ribera d'Ebre	23.454	24.927	23.006	24.246	23.328	24.755	23.238	25.049	23.138	25.056	24.821	26.620
Ripollès	31.159	41.756	27.850	41.652	30.379	41.854	28.410	36.598	27.983	36.912	33.090	38.487
Segarra	17.450	18.178	17.186	17.653	17.413	18.216	17.374	18.538	17.299	18.538	18.591	19.790
Segrià	157.123	136.088	163.877	136.481	159.490	136.396	162.253	139.839	163.494	139.946	153.627	142.801
Selva	120.916	171.280	105.159	161.910	116.771	169.822	113.301	167.039	110.323	166.198	152.061	189.688
Solsonès	11.871	14.989	10.905	15.926	11.839	15.217	11.349	13.696	11.228	13.837	12.757	14.403
Tarragonès	179.803	237.934	161.282	219.849	173.521	230.111	168.712	225.926	165.270	221.077	204.138	240.899
Terra Alta	13.044	14.150	12.755	13.739	12.933	13.994	12.870	14.156	12.808	14.156	13.830	15.084
Urgell	29.657	29.952	29.652	29.163	29.832	30.320	29.900	30.907	29.857	30.907	31.205	32.838
Val d'Aran	17.985	34.669	12.767	34.669	16.449	34.539	9.493	18.892	8.978	18.962	18.777	26.042
Vallès Occidental	640.277	604.696	651.258	623.829	644.667	612.104	648.801	646.310	650.168	624.197	626.125	600.487
Vallès Oriental	268.722	286.496	262.504	294.634	268.883	290.900	267.210	296.237	265.513	296.394	275.957	286.392
Catalunya	6.089.007	6.143.920	6.099.153	6.127.777	6.103.598	6.145.999	6.112.722	6.250.498	6.113.704	6.136.794	6.130.262	6.205.080

Font: Mendizàbal, E., Ajenjo, M., Blanes, A. i Sánchez, E. (1993).

MIGRACIONS

La mobilitat habitual de la població a Catalunya

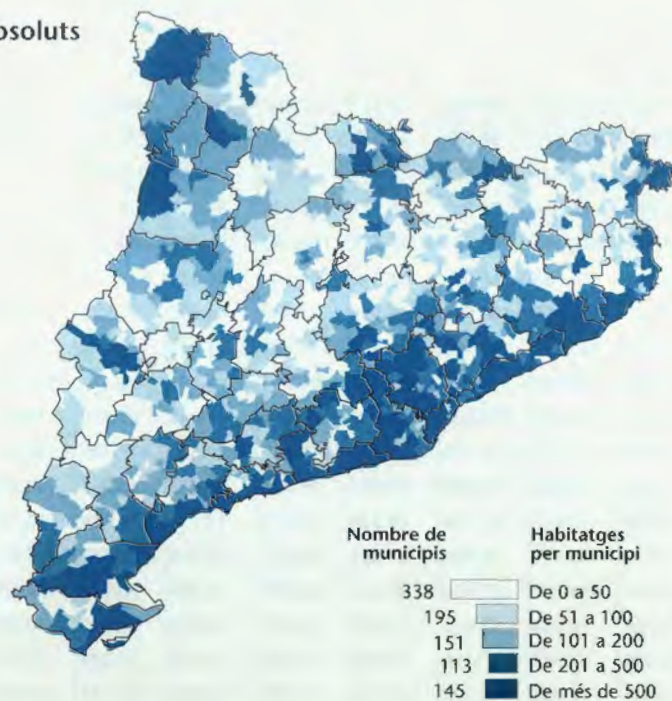
TAULA 2.B ESTACIONALITAT DE LA POBLACIÓ. COMARQUES I CATALUNYA, 1991 (JULIOL-DESEMBRE)

	Juliol		Agost		Setembre		Octubre		Novembre		Desembre	
	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables	labora- bles	no labo- rables
Alt Camp	55.058	54.861	54.791	54.596	37.960	40.925	34.098	40.470	34.098	36.697	33.959	33.433
Alt Empordà	322.940	323.233	322.377	322.667	148.295	190.669	94.238	160.557	94.237	172.019	120.224	189.171
Alt Penedès	88.652	88.555	88.753	88.657	79.317	87.067	69.782	86.068	69.782	86.068	73.261	82.175
Alt Urgell	29.612	30.033	29.612	30.033	22.062	24.931	18.796	22.318	18.796	22.762	21.255	27.298
Alta Ribagorça	7.641	7.675	7.641	7.675	4.713	5.634	3.614	4.930	3.614	5.120	4.511	6.685
Anoia	106.663	106.987	99.646	99.966	96.111	108.135	81.961	109.327	81.960	109.302	88.914	107.526
Bages	163.347	164.152	148.697	149.373	158.213	164.403	151.241	169.347	151.240	169.347	155.645	167.816
Baix Camp	222.818	224.509	215.088	216.655	146.610	160.709	130.248	148.559	130.247	153.829	137.677	158.755
Baix Ebre	101.126	101.247	100.840	100.961	69.598	73.550	64.695	68.978	64.695	72.253	67.591	75.419
Baix Empordà	340.888	341.352	340.330	340.790	149.521	194.581	91.733	156.975	91.732	167.566	116.900	184.162
Baix Llobregat	623.848	634.800	583.632	593.445	586.535	590.619	594.539	600.271	594.530	603.969	592.430	59.564
Baix Penedès	193.045	193.319	192.760	193.032	68.834	94.312	38.045	83.736	38.045	98.105	60.102	119.057
Barcelonès	1.860.432	1.918.321	1.675.918	1.726.498	1.978.342	1.748.447	2.330.523	1.847.309	2.330.542	1.774.891	2.133.370	1.680.462
Berguedà	59.982	60.185	60.801	61.004	47.907	55.186	38.890	50.762	38.890	49.710	42.563	52.195
Cerdanya	43.677	43.768	43.677	43.768	20.259	26.075	12.735	21.676	12.735	24.516	20.525	38.764
Conca de Barberà	35.539	35.745	35.419	35.624	21.883	25.311	17.815	24.772	17.815	22.808	19.081	22.452
Garraf	171.393	172.254	170.767	171.620	94.051	108.179	76.821	96.607	76.820	104.146	86.144	111.581
Garrigues	30.869	31.158	30.744	31.031	21.901	24.351	19.062	23.909	19.061	22.142	19.428	20.591
Garrotxa	53.252	53.420	52.963	53.130	49.550	52.306	45.927	51.072	45.927	50.890	46.735	48.822
Gironès	118.461	117.516	112.957	112.222	124.044	118.970	128.482	120.188	128.485	120.008	125.295	115.831
Maresme	489.406	494.727	467.031	471.837	320.928	344.332	291.015	320.958	291.010	339.613	309.045	361.513
Montsià	80.482	81.088	80.245	80.849	58.040	61.995	53.682	58.307	53.682	60.427	55.873	62.132
Noguera	40.309	40.735	40.072	40.494	37.194	40.125	34.164	39.429	34.164	39.219	34.993	37.416
Osona	144.280	144.576	131.508	131.767	132.308	143.173	118.580	145.160	118.579	145.423	126.186	145.905
Pallars Jussà	22.641	22.675	22.641	22.675	15.967	18.296	13.168	16.729	13.168	17.207	15.311	20.802
Pallars Sobirà	19.571	19.614	19.571	19.614	9.515	12.426	5.682	9.501	5.682	9.707	8.476	14.457
Pla d'Urgell	36.657	36.621	36.465	36.428	30.452	32.023	28.588	31.716	28.587	30.476	28.588	28.593
Pla de l'Estany	25.633	25.776	25.501	25.643	22.939	24.598	20.905	23.638	20.905	23.279	21.297	22.338
Priorat	22.211	22.345	22.172	22.304	12.408	14.920	9.364	14.673	9.364	12.717	9.981	11.747
Ribera d'Ebre	36.629	36.622	36.529	36.521	26.139	28.736	23.010	28.571	23.010	26.424	23.533	24.927
Ripollès	45.249	45.424	45.249	45.424	33.441	38.384	27.243	34.673	27.242	35.190	31.651	41.756
Segarra	27.799	27.612	27.684	27.499	19.620	21.449	17.200	21.293	17.200	19.619	17.500	18.178
Segrià	185.122	185.256	176.222	176.420	157.621	152.315	163.813	155.580	163.814	145.519	156.201	136.513
Selva	269.536	269.838	268.997	269.296	151.446	182.443	104.836	149.029	104.835	156.642	123.264	171.280
Solsonès	16.945	16.971	16.945	16.971	12.862	14.418	10.840	12.991	10.840	13.057	12.017	14.989
Tarragonès	381.580	380.381	371.693	370.621	201.559	229.943	161.263	201.647	161.264	217.416	182.567	238.405
Terra Alta	21.012	21.163	20.957	21.107	14.646	16.387	12.754	16.327	12.754	15.025	13.097	14.150
Urgell	44.259	44.486	44.051	44.277	32.612	38.998	29.642	34.874	29.642	32.389	29.659	29.952
Val d'Aran	37.997	37.983	37.997	37.983	17.665	22.948	8.113	14.530	8.113	16.816	18.746	34.669
Vallès Occidental	603.674	603.691	568.483	568.484	623.610	600.424	651.189	624.049	651.192	623.829	639.123	607.123
Vallès Oriental	285.973	284.211	268.200	266.618	276.560	285.772	262.565	294.949	262.562	294.634	270.086	287.551
Catalunya	7.466.206	7.544.887	7.095.623	7.165.584	6.133.239	6.218.464	6.090.862	6.136.456	6.090.859	6.140.778	6.092.804	6.162.237

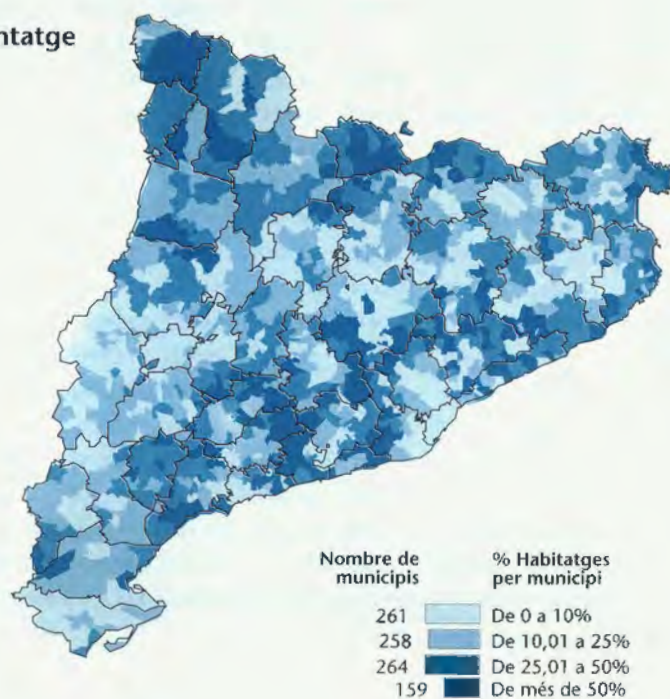
Font: Mendizàbal, E., Ajenjo, M., Blanes, A. i Sánchez, E. (1993).

MAPA 1. HABITATGES SECUNDARIS. CATALUNYA 1991

A. Absoluts

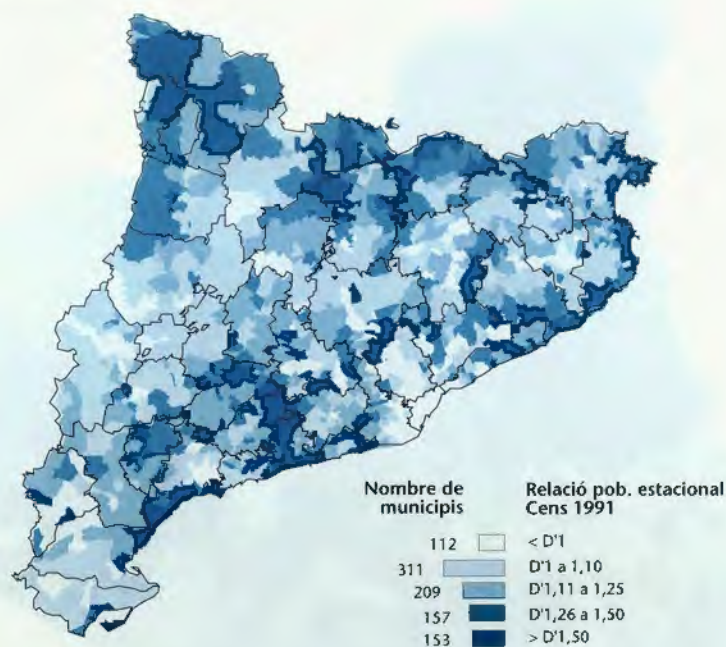
B. Percentatge

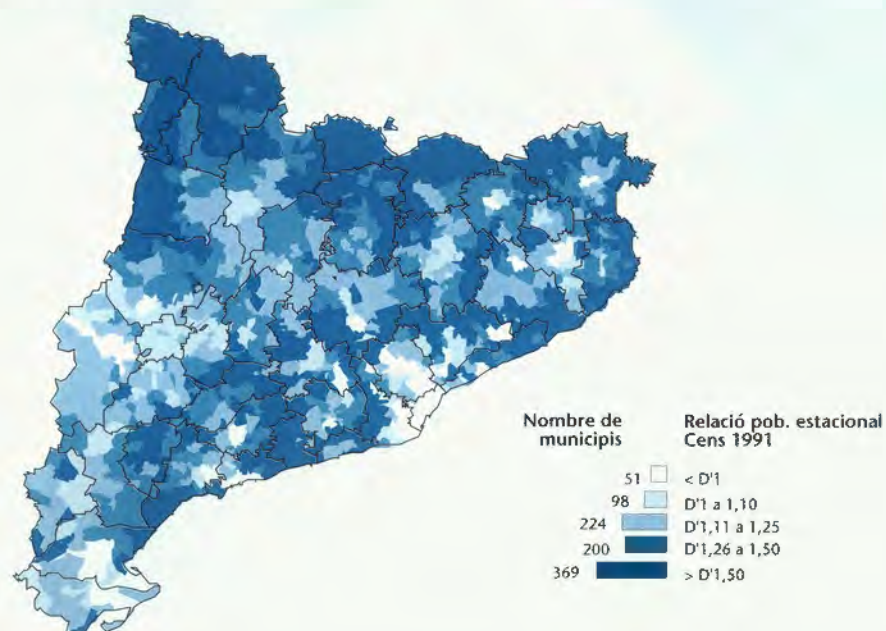
Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Cens d'Habitatges 1991.

MAPA 2. RELACIÓ POBLACIÓ ESTACIONAL. CENS DE 1991

A. Dies laborables

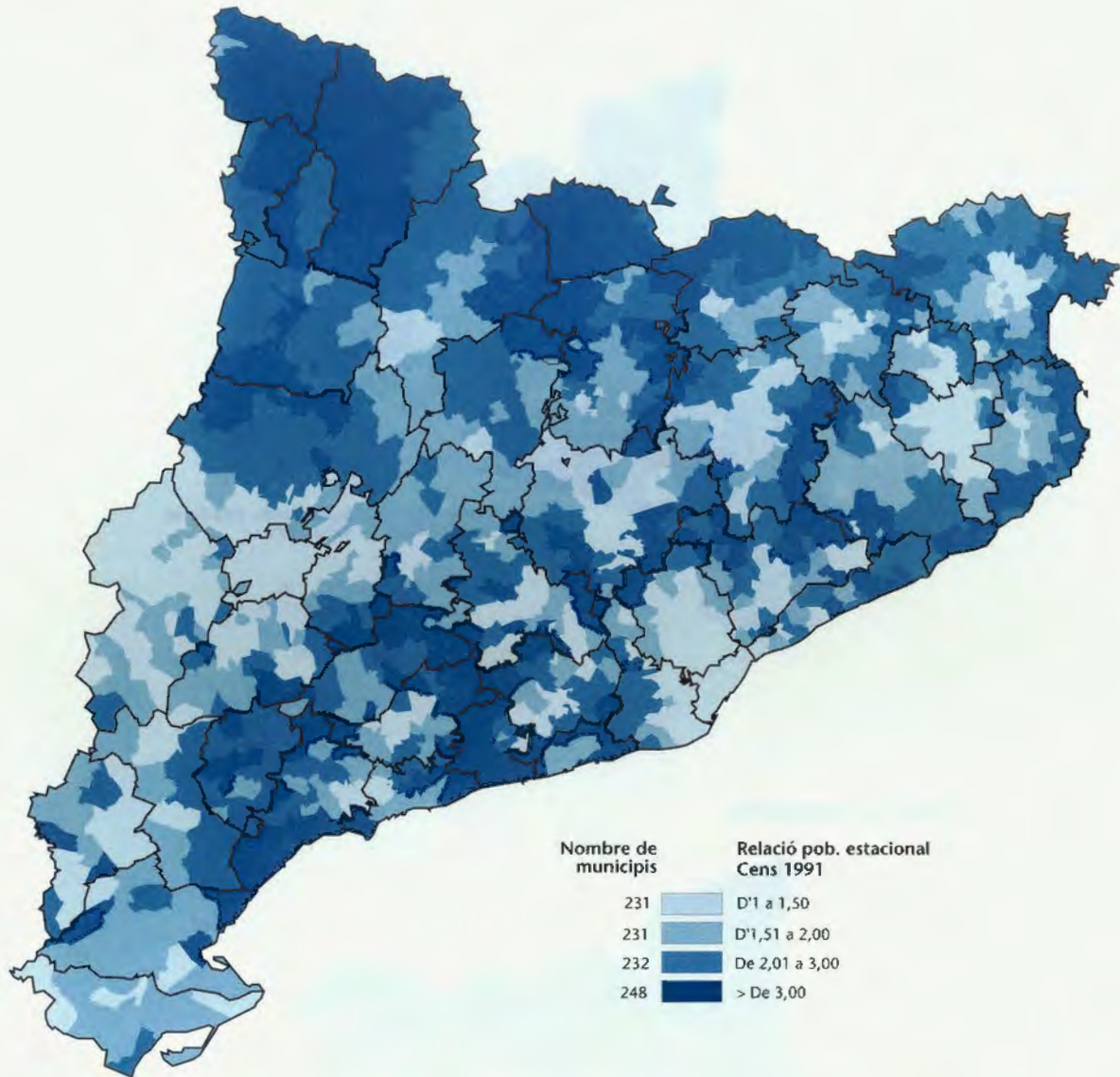

B. Dies no laborables

Font: Mendizábal, E. Ajenjo, M. Blanes, A. i Sánchez, E. (1993).

MAPA 3. RELACIÓ CAPACITAT MÀXIMA/POBLACIÓ. CENS 1991

Font: Mendizábal, E. Ajenjo, M. Blanes, A. i Sánchez, E. (1993).

NOTES

- 1 Vegeu, entre molts altres treballs, els de M. Castañer (1993), M. Esteban (a i b), J. Nunes (1986), G. Palacio (1995) i J. Serra (1985).
- 2 Vegeu Instituto de Estadística de Andalucía (1992), EUSTAT (1993) i Institut d'Estadística de Catalunya (1991 i 1994).
- 3 Entenent per tal concepte les àrees territorials en què es pot canviar de lloc de treball o de residència sense haver de canviar de lloc de residència o de treball.
- 4 Institut d'Estadística de Catalunya (1991) i (1994).
- 5 P. Puig, director (1992).
- 6 Institut d'Estadística de Catalunya (1992).
- 7 P. Puig, director (1992).
- 8 La informació sobre el turisme a Catalunya més assequible es troba en la sèrie *La temporada turística a Catalunya*, publicada anualment pel Departament de Comerç, Consum i Turisme des de 1981 fins a 1994.
- 9 Ll. Casassas i J. Clusa, (1981).
- 10 Una revisió d'aquest treball de Lluís Casassas i Joaquim Clusa s'ha fet en l'informe dirigit per Ll. Casassas i J. Casassas (1994).
- 11 E. Mendizàbal (1993).
- 12 Això es pot dir perquè la resposta "indistintament" té una certa importància en les respostes, ja que representen més del 16% de totes les possibles localitzacions.
- 13 Les variables d'identitat utilitzades són edat, sexe, lloc de residència actual, situació de la persona entrevistada dins la llar (com una aproximació a l'estructura familiar), relació amb l'activitat, categoria socioeconòmica i nivell cultural.
- 14 R. Rotenberg (1992).
- 15 M. J. Izquierdo (1988).
- 16 A. Bonnafous, D. Patier-Marque i F. Plassard (1981).
- 17 E. Mendizàbal, director (1993).
- 18 Com a exemple dels resultats de les reformulacions es pot consultar E. Mendizàbal (1996) i E. Mendizàbal i E. Sánchez (1996a i 1996b).
- 19 P. Alsina (1992).
- 20 P. Alsina (1992) pàg. 19.
- 21 Escola Universitària Politècnica de Girona (1991).
- 22 Evidentment, aquesta capacitat residencial màxima és una valoració a la baixa, ja que en molts habitatges principals hi caben més persones de les que hi habiten, i, a més, les fonts estadístiques sobre equipaments hotelers, pensions o residències de turisme rural mai són exhaustives.
- 23 A la publicació de l'Institut d'Estadística de Catalunya (1996) es dona aquesta informació per a les comarques, les capitals comarcals i els municipis de més de 5.000 habitants del cens de 1991. Per a les anàlisis habituals de mobilitat de treball, una escala territorial de la mida de la comarca és poc útil, i cal recordar que dels 942 municipis existents a Catalunya en aquells moments, només 148 superaven la xifra de 5.000 habitants, o bé no la superaven però eren capitals de comarca.

BIBLIOGRAFIA

- ALSINA, P., coordinador (1992), *Infraestructures dels serveis municipals de la província de Barcelona*; Barcelona, Diputació de Barcelona.
- BONNAFOUS, A., PATIER-MARQUE, D. i PLASSARD, F. (1981), *Mobilité et vie quotidienne: suivi expérimentale du métro de Lyon*; Lió, Presses Universitaires de Lyon.
- CASASSAS, LI. i CASASSAS, J., directors, (1994), *L'organització territorial de l'administració pública de Catalunya*; treball encarregat per la Diputació de Barcelona.
- CASASSAS, LI. i CLUSA, J. (1981), *L'organització territorial de Catalunya*; Barcelona, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- CASTAÑER, M. (1993), *Una nova dimensió de la xarxa urbana de Catalunya: àrees de cohesió*; Bellaterra, Departament de Geografia de la UAB (Tesi doctoral).
- ESCOLA UNIVERSITÀRIA POLITÈCNICA DE GIRONA (1991), *Estudis estadístics informàtics de l'índex ocupacional. Costa Brava 1987, 1988 i 1989*; Girona, Patronat de Turisme Costa Brava Girona.
- ESTEBAN, M. (a), "La mobilitat obligada 1986 a l'àrea metropolitana de Barcelona", *Documents d'Anàlisi Territorial*; núm. 2.
- ESTEBAN, M. (b), "Distribució de la mobilitat per treball de la regió metropolitana de Barcelona. Anàlisi dels mercats de treball", *Documents d'Anàlisi Territorial*; núm. 3.
- EUSTAT (1993), *Censo de población y viviendas 1991. Población activa*.
- INSTITUTO DE ESTADÍSTICA DE ANDALUCÍA (1992), *Censo de población de Andalucía 1991*.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1991), *Padrons municipals d'habitants. 1986 Fluxos de mobilitat obligada per treball i estudi*; Generalitat de Catalunya.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1992), *Cens d'habitatges. 1991*; Generalitat de Catalunya.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1994), *Cens de població 1991 Vol. 15 Fluxos de mobilitat obligada per treball i estudi. Dades comarcals i municipals*; Generalitat de Catalunya.
- IZQUIERDO, M. J. (1988), *La desigualdad de las mujeres en el uso del tiempo*; Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales.
- MENDIZÀBAL, E. (1993), *L'espai de vida dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona*; Barcelona, Institut d'Estudis Metropolitans (volum 8 de l'Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 1990).
- MENDIZÀBAL, E. (1996), *L'ús temporal del territori: l'exemple dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona*; Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona (edició en microfitxa).
- MENDIZÀBAL, E., director, AJENJO, M., BLANES, A. i SÁNCHEZ, E. (1993), *La població estacional en els municipis de Catalunya*; Bellaterra, mimeo (treball encarregat pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya).
- MENDIZÀBAL, E. i SÁNCHEZ, E. (1996a), "Comercio y población: otra manera de observar una relación tradicional. El caso de Cataluña", *I Reunión de Trabajo del Grupo de Geografía de los Servicios de la Asociación de Geógrafos Españoles (A.G.E.)*; Madrid, Universidad Complutense (en premsa).
- MENDIZÀBAL, E. i SÁNCHEZ, Esther (1996b), "De què parlem quan parlem de la població del Berguedà?", *L'Erol*; núm. 50, pàg. 23-25.
- NUNES, J. (1986), "Aproximació a l'estructura de l'àrea metropolitana de Barcelona: les relacions d'intensitat diària", *Documents d'Anàlisi Geogràfica*; Barcelona, núm. 8-9, pàg. 71-90.
- PALACIO, G., coordinació (1995), *Els mercats de treball de Catalunya, 1981-1986-1991*; Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- PUIG, P., director, (1992), *Atlas comercial de Catalunya 1990. El comerç, el consum i l'atractivitat comercial*; Barcelona, Cambra d'Indústria i Navegació de Barcelona.
- ROTENBERG, R. (1992), *Time and order in metropolitan Vienna*; Washington, Smithsonian Institution Press.
- SERRA, J. (1985), "Mercats de treball a la regió de Barcelona. Delimitació a partir de la mobilitat residència-treball", *Revista econòmica*; Banca Catalana, núm. 76, pàg. 21-28.